

from daily declarativeness, a tendency towards questions: what is the world and why does a person live».

Dmytro Pavlychko, through his actions and creativity, proved: he lived with Ukraine and always believed in its brighter future. And in his artistically perfected words, the voice of the much-suffered Ukrainian Fate is faithfully reflected. It is sung by the poet, especially in the heartfelt songs about Freedom, for which, notably, since February 24, 2022, daughters and sons of Shevchenko's Homeland have been giving their lives on the battlefield.

Тетяна ЛЯХ
(Ужгород, Україна)

САМОТНІСТЬ ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ МОДУС В УКРАЇНСЬКІЙ НОВЕЛІСТИЦІ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ

Екзистенційна криза людини кінця ХХ – початку ХХІ століть, зумовлена соціокультурними, політичними, економічними трансформаціями, що відбувалися в Україні, часто призводить до стану ізоляції, ментальної і просторової. Ці чинники спонукають по-новому осмислити феномен самотності. Філософи ХХ століття (С. К'єркегор, А. Камю, Ж.-П. Сартр, Е. Фромм, М. Гайдеггер, К. Ясперс та ін.) надають самотності онтологічного статусу, розглядають її як суть ества людини та буття у світі. Представники екзистенціалізму вважають, що самотність належить до «граничних ситуацій», які є митями глибоких потрясінь (страх, страждання, смерть), саме тоді людина пізнає сенс свого буття і себе саму.

Духовний світ людини, її внутрішні емоції, несвідомі стани чи не найкраще серед прозових форм передає жанр новели. Тому українські новелісти у кінці ХХ – на початку ХХІ століть студіюють ключові екзистенційні модуси (страждання, страх, любов, самотність), намагаються переосмислити сенс буття людини у контексті сучасного суспільного і національного життя. Художнє відображення українськими авторами феномену самотності в новелі кінця ХХ – початку ХХІ століть ще не було окремим предметом уваги науковців, тому є актуальним і становить мету пропонованого дослідження.

Самотність стає ключовим модусом світовідчування людини кінця ХХ століття, в новелах цей модус часто співвідноситься як із зовнішніми, так і внутрішніми онтологічними чинниками. Так, В. Габор у своїх творах відображає самотню людину через ізоляцію в певному просторі («Полювання у втраченому просторі», «Самотні жінки», «Сходи вгору і вниз»), або ж навпаки: персонаж відчуває внутрішню самотність, попри те, що знаходиться серед людей, як це спостерігаємо в новелі «Вакуум». У цьому творі письменник розгортає цілу концепцію людської самотності крізь призму сприйняття одного з персонажів – Рудого Лева. Зауважмо, що в цьому персонажеві, з його дивацтвом, відчитується натяк на образ юродивого, отже, його судження претендують на істинність. Рудому Леву відкрилася одна із таїн людського буття – «філософія вакууму», тобто, філософія самотності людини, що артикулюється у нескінченних тирадах персонажа, мовлення котрого автор моделює відповідно до постмодерністського світовідчування, у якому сплітаються абсурдність людського

існування з іронічним до неї ставленням. Так, кумедні історії дивакуватого Лева, у яких він пародіює своїх сусідів, викликають сміх, проте вони передають онтологічний сенс самотності, його та інших містян. Рудий Лев, мов актор на сцені, розкажує і показує цілий калейдоскоп людських облич, які потерпають від вакууму. Це й пані Кравчукова, котра прагне слави відомої письменниці, але насправді пише «через вакуум», «це для неї маленька ілюзійна фортеця, де знаходить тепло» [1, 70–71], і Геньо, котрий втікає на природу «через те, що його мучить вакуум міста», або ж пані Фіфа, що постійно заповнює свій вакуум новими шатами, чи пан Лесь, котрий «проганяє вакуум роботою, а пані Лесева – турботами про чоловіка» [1, 73].

Дивакуватість і комічність Лева, його постійне говоріння є своєрідним опором самотності, а також намаганням віднайти спосіб виходу із власного вакууму. Таку відчуженість персонажа посилює міський пейзаж, який автор малює крізь призму настрою персонажа: «Вулиці стискали у тісні лещата глухі, німі, чорні, сірі, жовті, бурі стіни кам'яниць, і Рудий Лев бився між ними, шукаючи виходу на простір. Та навкруги були тільки стіни: високі, грізні, холодні, байдужі» [1, 74]. Місто в новелі також сприймається як вакуум, який огортає людей, що в ньому проживають, а також відображає внутрішній стан Рудого Лева. Адже вакуум у сприйнятті персонажа виражено через локальні форми (місто з його кам'яницями стискає) та екзистенційно-емоційні (відчуття самотності і жалю). У новелі образ міста з його кам'яницями і вулицями відображає онтологічну візію безконечних страждань людини: «А ось і вершина гори, на яку вивела вулиця. Рудий Лев спинився, і лице його скривилося від болю. Між стінами будинків вулиця стрімко бігла вниз, але їй не було видно ні кінця, ні краю, а сонце стояло уже високо в небі» [1, 75]. Таке світовідчуття персонажа В. Габора суголосне екзистенційному філософуванню ХХ століття з його усвідомленням трагізму існування, приреченості людини на самотність (наприклад, метафоричний образ Сізіфа у філософуванні А. Камю).

Внутрішню, психологічну ізоляцію індивіда, яку зумовила, зокрема, дегуманізація суспільства як ознака постколоніальної культури, у новелах кінця ХХ – початку ХХІ століть автори артикують через герметичний простір. Адже, сам феномен герметизму в літературознавстві виник як «літературна самозамкнута течія модернізму межі ХІХ – ХХ ст., що характеризується інтровертивною спрямованістю творчих пошуків» [3, 221]. За спостереженням В. Даниленка, герметизм найбільш яскраво виявився у творчості авторів-вісімдесятиків (О. Лишега, В. Назаренко, Г. Пагутяк, К. Москалець та ін.) у значенні ізоляції митця від дійсності, незахищеності людини, трагізму світовідчуження: «Сформувавшись у період задущливої політичної реакції, герметики не торкалися соціальних проблем. <...> У «дітей квітів» не було ні минулого, ні майбутнього, вони становили субстанцію рефлексуючої природи, заслуханої в шум космічних стихій, задивленої в тіні й напівтіні, що просочуються з мороку людського ества» [2, 7].

Герметичний простір у поезиці української новели кінця ХХ – початку ХХІ століть можна також вважати метафорою людської самотності та намаганням виходу із стану ізоляції, ментальної і просторової. Так, В. Назаренко у ліричній новелі «Втеча» розгортає семантику замкненого простору в образі яйця, яке постає в'язницею, з якої «щоднини здійснюєш втечу» [4, 75]: «Іззовні вся ця в'язниця виглядає ніби куря-

че яйце, взяте зусібіч у суцільну шкаралупу – такий собі білковий панцерник без жодного натяку на існування будь-де виходу. Входу ж узагалі нема в цій конструкції. Він лишився в початковому задумі як щось ірреальне, дозародкове, безслідне. Є лише вихід зсередини» [4, 76].

Отже, у новелах кінця ХХ – початку ХХІ століть самотність визначає буття людини. Автори осмислюють самотність у контексті сучасного суспільного і національного життя, зокрема в постколоніальному просторі, в якому людина або розчиняється, втрачаючи свою свободу чи ідентичність, або ж залишається самотньою. У новелістиці окресленого періоду модус самотності часто співвідноситься як із зовнішніми, так і внутрішніми онтологічними чинниками. Крім цього, внутрішню, психологічну ізоляцію індивіда, яку зумовила, зокрема, дегуманізація суспільства як ознака постколоніальної культури, новелісти артикулюють через герметичний простір.

Дослідження доповнює відомості про українську новелістику кінця ХХ – початку ХХІ століть, філософське бачення українськими письменниками людини у світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Габор В. Книга екзотичних снів та реальних подій: новели. 3-тє вид. Львів: ЛА «Піраміда», 2009. 160 с.
2. Даниленко В. Історія одного ісходу. *Квіти в темній кімнаті: Сучасна українська новела: Найяскравіші зразки української новелістики за останні п'ятнадцять років / упорядкув., передм., літ. ред. В. Даниленка*. К.: Генеза, 1997. С. 5–15.
3. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-укладач Ю.І. Ковалів. Т. 1. Київ, 2007. 608 с.
4. Назаренко В. Механічне яйце: новели. Львів: ЛА «Піраміда», 2014. 180 с.

Svitlana MAKUKHINA
(Kherson, Ukraina)

CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING

Content and Language Integrated Learning (CLIL) is a teaching method in which some subjects are taught in foreign languages. Introduction of a Content and Language integrated approach to teaching, certainly has important educational potential, consisting in its cognitive and linguistic benefits. The use of this approach requires thorough, labor-intensive preparation from the teacher. It is worth noting that at the initial stage the use of the Content and Language integrated approach, built on the full immersion in a foreign language is quite difficult to implement. That's why you can start by introducing CLIL elements into the lesson. There may be the following types of activities and exercises: search for analogues of Ukrainian-language terms in the proposed text; highlighting keywords; drawing up a mind-map; writing questions; creative tasks.

Thus, teaching a lesson using CLIL at the initial stage, the material is carefully selected and analyzed for further practical application. In such lessons, the lexical approach is more important than the grammatical approach. Students learn the language naturally, through conversation, observation and socializing, where